

Arü İlahiyat Araştırmaları Dergisi

Aru Journal of Theological Studies

Haziran/June/15/2024

Oryantalizmin Bir İz Düşümü Olarak Amerikan Hristiyan Milliyetçiliği

American Christian Nationalism as an Extension of Orientalism

Bayram Kara

Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Ana Bilim Dalı, İstanbul/Türkiye

Ph.D Student, Istanbul University, Faculty of Theology, Tafseer Department, Istanbul/Türkiye

e-mail: byrmkr74@gmail.com ORCID: 0000-0002-7724-4471

Makale Bilgisi | Article Information

Makalenin Türü | Article Type: Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Received Date: 27.01.2024

Kabul Tarihi | Accepted Date: 21.05.2024

Yayın Tarihi | Published Date: 15.06.2024

Yayın Sezonu | Pub. Date Season: Haziran/June

İntihal:

Bu makale en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Telif Hakkı:

Yazarlar, dergide yayınlanan çalışmaların telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0

Uluslararası Lisans (CC BY NC) kapsamında yayımlanmaktadır.

Etik Beyanı:

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Web Adresi:

aruilahiyatarastirmalaridergisi.com

Oryantalizmin Bir İz Düşümü Olarak Amerikan Hristiyan Milliyetçiliği

Öz

Bu çalışma Amerika'da son yıllarda yükselişe geçen Hristiyan milliyetçiliğinin tarihsel kökenlerini incelemektedir. Amerikan ulusunun Hristiyanlık tarafından tanımlandığı ve devletin bu durumu muhafaza etmesi için somut adımlar atması gerektiği inancı Hristiyan milliyetçiliğinin temel düşüncesidir. 2020 seçimlerinin ardından 6 Ocak 2021 tarihinde kongre binasını basan Trump destekçilerinin çoğunluğunun Hristiyan milliyetçiliğine mensup olmaları, bu akım hakkında çeşitli soruların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Siyasi bir terim olmanın ötesinde Amerika'da akademik çevrelerde de giderek ilgi gören bir konu haline gelen Hristiyan milliyetçiliği, Amerikan siyasetinde belirleyici olduğu konularla dikkat çekmektedir. Çalışmamızın temel sorusu "Son yıllarda Amerika'da sağ seçmenler arasında belirginleşen Hristiyan milliyetçiliğinin kökleri nereye dayanmaktadır?" olarak belirlenmiştir. Bu çalışmayla önümüzdeki yıllarda Cumhuriyetçi parti kanadını domine edecek olan Hristiyan milliyetçiliğinin tarihsel kökenlerinin aydınlatılmasına katkı sunmak hedeflenmektedir. Bu bağlamda araştırmada genel olarak veri toplama, metin ve söylem analizi yöntemleri uygulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Oryantalizm, Amerika, Hristiyan Milliyetçiliği, Paul Miller.

American Christian Nationalism as an Extension of Orientalism

Abstract

This study examines the historical roots of Christian nationalism, which has risen in America in recent years. The belief that Christianity defines the American nation and that the state must take concrete steps to preserve this status is the basic idea of Christian nationalism. The majority of Trump supporters who raided the congress building on January 6, 2021, following the 2020 elections, belonged to Christian nationalism, which has led to the emergence of various questions about this movement. Beyond being a political term, Christian nationalism, which has become a subject of increasing interest in academic circles in America, draws attention to the issues it determines in American politics. The main question of our study is, "Where are the roots of Christian nationalism, which has become evident among right-wing voters in America in recent years?". This study aims to illuminate the historical roots of Christian nationalism, which will dominate the Republican party wing in the coming years. The research will generally apply data collection, text, and discourse analysis methods in this context.

Keywords: History of Religions, Orientalism, America, Christian Nationalism, Paul Miller.

Giriş

Oryantalist paradigmanın Batı toplumlarında kendisini gösterme biçimleri farklılık göstermektedir. Bazen bir haber spikerinin herhangi bir Müslümanı tasvir ederken kullanmış olduğu kelimeler bu düşünce biçiminin iz düşümlerini yansıtırken, kimi zaman siyasi bir partinin miting alanında seslendirdiği söylemlerde kendisini belli etmektedir. Oryantalizmin bir metot olarak ele alınması mümkün değildir. Düşünce biçimlerindeki bir iz düşüm olarak ele alabileceğimiz oryantalist paradigma, Amerika

Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkan Hristiyan milliyetçiliğini de etkilemiştir. Klasik oryantalist paradigmada Batı'nın her alanda üstün olduğu fikri, geniş bir coğrafyayı içerisine almaktadır. Hristiyan milliyetçiliğinde ise bu üstünlük ve ulvilik Amerika ile sınırlandırılmıştır.

Batı'dan gelen fikirler ve düşünme biçimleri Amerikan Hristiyan milliyetçiliğini doğurmuştur. Ancak gelinen son aşamada Amerikan halkının ulaşmış olduğu seviye taklit edilmez bir noktaya ulaşarak kendi halkına özgü bir duruma gelmiştir. Amerika'nın ulaşmış olduğu demokrasi, özgürlük ve insan hakları gibi değerlerin diğer kültür ve dinlerden izole olarak devam ettirilmesi gerektiği savunulmuştur. Bu gerekliliğin ideolojik tavrı Hristiyan milliyetçiliği olarak karşımıza çıkmıştır. Paul Miller yazmış olduğu eserde bu akımın köklerini 20. Yüzyıl çağdaş düşünürlerinde aramıştır. Kanaatimizce oldukça geç dönemlerde aranan bu tavrın izleri, köklerini oryantalist paradigmadan almaktadır. Klasik oryantal paradigma daralma yaşayarak Batı'nın Doğu karşısındaki üstünlüğü Amerika ile sınırlı tutulmuştur. Bu kavramın köklerine geçmeden önce Amerika'da önceki asırlarda görülen oryantalist paradigmanın izlerini ortaya koyacağız. Amerikan oryantalizminin tarihi verileri açığa çıkarıldıktan sonra Hristiyan Milliyetçiliği hakkında bilgi verilecektir. Son olarak Hristiyan milliyetçiliğinin oryantalizm ile olan ilişkisi ortaya konacaktır.

1. Amerikan Tarihinde Oryantalizmin Yansımaları

Ortalama bir Amerikalının 1776 yılında Ortadoğu hakkında bildiği şeyler iki kaynakla sınırlıydı. Bunlar King James'in *İncil*'i ve Scheherazade'nin *Bin Bir Arap Gecesi* adlı eserlerdir. Amerikalıların birçoğu haritadan Orta Doğu'ya ait herhangi bir yeri bulmakta oldukça zorlanabilir. Ancak çoğu Saint Matthew'in *İncil*'ini ve *Ali Baba'nın Kırk Haramiler* hikayesini bilir.¹ Amerikalılar için 18. Yüzyılın sonlarında ekonomik olarak çökmüş, despotik sultanların hâkim olduğu, entelektüel aptallaşmayla sarılmış bir İslam dünyası vardı. Amerika'nın kurulmasında öncü olan kurucu babalar bu yıllarda cumhuriyeti İslam'ın antitezi olarak görmüşlerdir. Teokrasi ve monarşi okyanusun ötesinde bulunan halk için demokratik olmayan bir yönetim biçimiydi.

1821 yılında Yunan milliyetçilerinin Osmanlı'ya karşı ayaklanması Amerika'da büyük bir okur kitlesine hitap eden *North American Review* adlı dergide büyük yankı uyandırmıştır. Dergi ortaya çıkan bu isyanı hilale karşı haçın savaşı olarak okurlarına duyurmuştur. Osmanlı'yı bir hilal olarak betimleyip Yunan tarafının haçlı kanadı olarak tasvir edilmesi, Amerika'daki Hristiyan kodları göstermesi açısından yeterlidir.²

¹ Douglas Little, *American Orientalism- The United States and The Middle East Since 1945* (Chaper Hill: The University of North Caroline Press 2008), 11.

² A. Coray, "Affairs of Greece", *North American Rewiev* 17/41 (Ekim 1823), 420.

Amerika’da Doğu dünyası hakkında İkinci Dünya Savaşı öncesi çizilen olumsuz tasvirlerin içerisinde sadece Müslümanlar yer almamıştır. Yahudiler de Müslümanlar ile aynı görülerek geri kalmış bir topluluk olarak görülmüştür.³ Harrison Gray Otis Dwight Yahudilerin Müslümanlardan daha beter olduğunu söylemiştir. Yahudilerin Hristiyanlara olan kininin hayal edilenin ötesinde olduğunu bildiren müellif, Orta Doğu’da görmüş olduğu ortamın melankolik olduğunu bildirmiştir.⁴ Bu düşmanlığın sadece onun satırlarıyla sınırlı olmadığını belirtmemiz gerekmektedir. Almanya’dan zulümden kaçan yüz elli bin Yahudi’nin açgözlü, doyumsuz ve kaypak olarak tasvir edilmesi Amerikan zihninin sadece Müslüman dünya ile sorunlu olmadığına işaret etmektedir.⁵

Yirminci yüzyılda Doğu’nun egzotik şekilde tasvir edilmesi birçok alanda karşılaşılan bir durumdur. *Harper Magazine* dergisinde çıkan yazılarda Ortadoğu bir şeytan olarak tasvir edilmiştir. Washington Irving tarafından kaleme alınan *Mohamet and His Successors* adlı eserde Müslüman dünya despotik rejimlerle dolu ve demokrasinin olmadığı bir yer olarak okurlara sunulmuştur. Amerika’da yer alan demokrasi ise İslam dünyasının karşısına yerleştirilmiştir.⁶

Minor Kellogg ve Edward Troye gibi manzara sanatçılarının Orta Doğu ile ilgili yapmış oldukları çizimlerde aynı tavır yansıtılmıştır. Gözden düşmüş bedeviler ve Ortadoğulularla dolmuş çizimler ortaya koyulmuştur. Yine 1893 yılında Kolomb Dünya Sergisi’ndeki en popüler turistik mekanlardan birinin, Amerikalıları cezbeden cami, çarşı, harem ve dansözlerle tasvir edilen Osmanlı köşkü olması şaşırtıcı değildir.⁷

19. yüzyılda Mark Twain tarafından kaleme alınmış *Yurtdışındaki Masumlar* adlı eser Amerikalı zihniyetinin İslam dünyasını algılayış biçimlerini yansıtan bir eserdir. Yazar, Müslümanları doğası gereği pislik, gaddar, cahil, ilerlemeyen ve batıl inançlı insanlar olarak tasvir etmiştir. Aynı şekilde Osmanlı İmparatorluğu’nu tiranlığın hâkim olduğu açgözlü ve ellerinde kan olan bir devlet olarak betimlemiştir.⁸

Amerikalı seyyahlar ve misyonerler tarafından ziyaret edilen Ortadoğu, oryantalist zihniyetin hükmettiği bir literatür ortaya çıkarmıştır. Ermenistan, Suriye ve Türkiye gibi yerlere misyonerlik faaliyetleri için uzun yolculukları göze alarak Amerika’dan ayrılmışlardır. Türkiye’de kurulan Robert Koleji bu gaye için Osmanlı

³ İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerika’da Yahudilere karşı gösterilen tavırda değişiklikler görülecektir. 18. Yüzyıldan itibaren pejoratif tasvirlerle betimlenen Yahudiler, Amerikan hükümetinin desteğini arkasına alarak diğer Ortadoğu halklarından ayrılmıştır. Makalemizin sınırlarından dolayı bu konunun tarihsel gelişimi hakkında bilgi veremeyeceğiz.

⁴ Little, *American Orientalism*, 12,

⁵ Howard Sachar, *History of the Jews in America* (New York: Knopf, 1992), 48-51, 72-75.

⁶ Fuad S’haban, *Islam and Arabs in Early American Thought: The Roots of Orientalism in America* (Durham, N.C: Acorn Press, 1991), xiii-xxi.

⁷ Little, *American Orientalism*, 13.

⁸ Mark Twain, *Innocent Abroad: Roughing It* (New York: Viking, 1984), 516.; Little, *American Orientalism*, 13-14.

sınırları içerisinde kurulmuş bir eğitim kurumudur.⁹ Lawrence bu kurumun amacının Osmanlı hükümetine karşı azınlıklara devrimi öğretmek olduğunu söylemiştir.¹⁰

Amerika’da Hristiyanlığın siyasi gücü politikacıların ihtiyaç ve özlemleriyle birlikte arttı ve azaldı. 1899’da yeni seçilen ABD senatörü Albert J. Beveridge, Filipinler’in fethini katı misyonerlik terimleriyle destekledi ve şunu ilan etti: “Gece yarısının bin yıl boyunca hüküm sürdüğü yerde Hristiyanlığın meşalesini taşımak bizimdir”. 1899 ile 1902 yılları arasında gerçekleşen bu savaşta bağımsızlığını ilan etmek isteyen Filipinler ile Amerika arasında büyük bir savaş gerçekleşmiştir. Savaş toplam bir buçuk milyon insanın ölümüyle sonuçlanmıştır.¹¹

1906 yılının Ağustos ayında İranlı birtakım öğrencilerin Şaha karşı yapmış oldukları devrim sırasında Amerikan büyükelçisi Richmond Pearson oryantalist paradigmanın izlerini taşıyan tespitlerde bulunmuştur. Pearson tarihte Müslümanların hükmettiği hiçbir devlette başarılı anayasal bir yönetimin olmadığını iddia etmiştir. Pearson’ın mevkidaşı John Leishman ise Osmanlı Devleti’nde Jön Türklerin yapmış olduğu devrimi fanatik bir eylem olarak tasvir etmiştir. Çok kanın aktığını bildiren Leishman, ortaya çıkan durumu terör olarak isimlendirmiştir. 1908 yılında geçmişte despotik olarak isimlendirdikleri sultanın inişini terör hareketi olarak görmeleri de oldukça ilginçtir. Oryantalist paradigma Doğu’ya karşı sadece akademik çalışmalarla değil görüldüğü üzere her alanda kendini öteki olarak konumlandırmıştır.¹² Amerikalıların Orta Doğu’ya yapmış oldukları seyahatler şarkın deneyimlenmesine yardım eden merceklere dir. Bu merceklar aracılığıyla kurulan denetleme mekanizmaları, Doğu’yu anlamlandırmaktan ziyade belirli bir kategorinin içerisine dahil etmek için çaba göstermiştir. Doğu bir tehdit olarak görülmüştür. Bu tehdidin otantikliği tasfiye edilerek denetim altına alınmaya çalışılmıştır.

Amerikan halkının Türklere ve Müslümanlara karşı olan üstünlük düşüncesi popüler kültüre de yansımıştır. Hollywood filmlerinde oryantalist zihniyetin izlerini bulmak mümkündür. The Sheik (1921), The Thief of Baghdad (1924), Beau Geste (1926) filmlerinde Arapların kültürel olarak ne kadar geri kaldıkları, doğuştan şiddete başvuran ve cinsel açıdan ahlaksız insanlar olduğu anlatılmıştır. Bu filmler gişe rekorları kırarak büyük bir ilgiyle izlenmişlerdir.¹³ Aynı şekilde Lawrence tarafından yazılan *Revolt in Dessert* ve *Seven Pillars of Wisdom* adlı kitaplar Amerika’da satış rekorları kırmıştır.

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Önder Kaya, Robert Kolej – İmparatorluktan Cumhuriyete Bir Okulun Tarihi (İstanbul: Kronik Kitap, 2022).

¹⁰ T. E. Lawrence, Seven Pillars of Wisdom, (New York: Doubleday, 1935), 45.

¹¹ Kelefa Sanneh, “How Christian is Christian Nationalism”, The New Yorker, (27 Mart 2023).

¹² Little, *American Orientalism*, 14.

¹³ Laurence Michalek, “The Arab in American Cinema: A Century of Otherness.”, *Cineaste* 17/ 1 (1989): 3-4.

Lawrence bu eserlerinde Arapların ne kadar ilkel olduklarını anlatmış, Batı'nın onlara yol göstermesi gerektiğini savunmuştur.¹⁴

Amerikalıların Doğu hakkındaki düşüncelerinin oluşmasında 1920'li yıllarda çıkan *National Geographic* dergisinin etkisi görmezden gelinemez. Amerikan orta sınıfı için oldukça popüler olan bu dergi, okurlarına dünyayı tanıtmak için değişik alanlarda araştırmalar yayınlamıştır. 1923 yılında yayınlanan Mayıs ayındaki sayısı Kral Tutankhamen'un mezarı ve Müslüman dünyasının harikalarına ayrılmıştı. Aynı sayıda Mısır'ın geçmişi ve bugünü tartışılmış, İstanbul hakkında bilgiler verilmiştir. Eski Mısır ve Orta Çağ İslam medeniyetlerinin imparatorluk ihtişamı yirminci yüzyılın zorlu gerçekleriyle karşılaştırılmıştır. Arap dünyasında yeni bağımsız olmuş Ürdün, Irak ve Suudi Arabistan hakkında da bilgiler verilmiştir. Bölgedeki olmayan birliğe rağmen ilginç bir şekilde uzun yıllardır ortak bir bağdan bahsedilmiştir. Derginin yönetimi bölge hakkında okuyucularını uyarmaktan geri kalmamıştır. Bölgede kıvılcımın her an için hazır olduğu ifade edilmiştir.¹⁵

İslam dünyası Amerikalılar gözünde ıslah edilemez olarak görülmüştür. Egzotik bir tasvir ile anlatısı oluşturulan Ortadoğu, demokrasi ve insan hakları gibi Batı'dan yükselen erdemlerin beşiği olamazdı. Bilimsel olarak oldukça geri olması bir tarafa, ahlaki olarak da Batı'nın çok gerisinde yer almaktaydı. Amerikan düşüncesindeki bu tavrın izleri oryantalist bakış açısıyla haklılığını ispat etmeye koyulmuştur. Aciz bir şark portresi Hristiyan milliyetçiliğinde daha da geniş bir alanda kendisine yer bulmuştur. Beyaz, Protestan, Anglosakson ve Amerikalı olmayan herkes doğulu gibi ıslah edilmeli ve Anglo saksonlara vesayetini teslim etmelidir. Trump'ın ötekileştirme politikasında sadece doğulular ve Müslümanlar değil, bütün göçmen gruplarının hedef alınması bunun bir yansımadır.

Amerikan düşüncesinde doğu imajının oluşmasında tarihte yaşanmış olayların etkisi de bulunmaktadır. 1972 yılının Eylül ayı ve 2001 yılının 11 Eylül gününde gerçekleşen olaylarda Amerikalılar hayatlarında unutamayacakları olaylara şahit olmuşlardır. Filistin Kurtuluş Örgütü'nün 5 Eylül 1972 yılında İsraili sporcuları öldürmesi bütün dünya kamuoyunda büyük bir yankı uyandırmıştır. Örgüt üyeleri Münih'te İsraili sporcuların kaldığı otele girerek onları rehin aldı. Rehinelere konusunda anlaşma yapan Filistin Kurtuluş Örgütü, helikopter değiştirme sırasında Alman polislerinin kendisine operasyon çektiğini anlayınca silahlı çatışmaya başladı. Bunun ardından rehinelere bulunduğu helikopter havaya uçurularak İsraili sporcular ve örgütün bazı üyeleri yaşamlarını yitirdi. Bu tarihten sonra, Amerika'nın Ortadoğu politikasının ana trendinde teröristlerle mücadele yer aldı. Filistin Kurtuluş Örgütü ve onun destekçisi

¹⁴ Little, *American Orientalism*, 17.

¹⁵ National Geographic Magazine, May 1923, 568.; Little, *American Orientalism*, 18.

olarak görülen Saddam Hüseyin, Amerika'nın mücadele ettiği ve terörist olarak isimlendirdiği oluşumlar olarak görülmüştür. Yaşanan bu olayın ardından Başkan Richard Nixon İsraililerin yanında olduğunu belirterek Filistin terörünü durdurmayı vaat etmiştir.¹⁶

Amerikan politikasının 70'li yıllardaki bu tavrı uzun yıllar devam etmiştir. 1978 yılına gelindiğinde Amerika'daki Columbia Üniversitesi'nde hoca olan Edward Said yayınlamış olduğu *Şarkiyatçılık* adlı eseriyle büyük bir ses getirmiştir. Şarkın oryantalist çalışmalarla yeniden yaratıldığını iddia eden Said, alanı buna iten saiklerin başında Batı'nın Şark'ı kontrol etmek isteyen politik tavrına işaret etmiştir.¹⁷ O oryantalizmin geçmişini antik çağa kadar götürmüştür. Halliday'a göre Said, oryantalizme metafiziksel bir güç atfetmiştir. Bu güç değişik dönemlerde görülebilir.¹⁸ Birçok tepki alan esere en büyük eleştirilerden biri Bernard Lewis'ten gelmiştir. Lewis bilimsel araştırma alanı ile iktidar arasında ilişkiyi reddederek Said'in yaklaşımını indirgemeci olarak nitelendirmiştir.¹⁹

Said'in sert eleştirilerine rağmen Reagon ve George Bush dönemlerinde Amerikalı okuyucu kitlesine Amerikan tarzı Oryantalizm diyeti uygulandı. 1983 yılında çıkan *The Arab Mind* adlı eserde Raphael Patai Orta Doğu'ya barışın gelmesine ihtimal vermedi. Patai İsmail'in çocuklarının yel değirmenleriyle savaşacaklarına barışı tesis için yeni bir Arap profili oluşturmaları gerektiğini savunmuştur.²⁰ Aynı şekilde 80'li yıllardaki gazetelerde oluşturulan Arap imajı oryantalist paradigmayı yansıtmaya devam etmiştir. Said'in getirmiş olduğu eleştiriler fazla dikkate alınmamıştır. *Washington Post* yazarlarından Jim Hoaglund 1982 yılında yazmış olduğu yazıda Batı'da gazetelerde ve neşredilen kitaplarda çarpık bir Orta Doğu imajının olduğunu söylemiştir. Arapların dışlerinde bıçaklarla sinsice dolaştığının tasvir edildiğini söylemiştir.²¹

1990'lı yıllarda yayınlanan filmlerde Ortadoğu egzotik bir yer olarak tasvir edilmeye devam edildi. Disney tarafından yayınlanan Aladdin filmi bir aşk hikayesini anlatmaktaydı. Disney'in animatörleri ve söz yazarları, doğulu tasvirlerinde oryantal paradigmayı yansıtarak iki tane Oscar ödülüne ulaşmışlardır. Doğulular sert bir aksanla konuşurken, ellerinde hançer taşıyan haydutlar olarak izleyiciye sunulmuştur. Alan Manken ve Howard Ashman'ın yazdığı akademi ödülü film müziği Aladdin'in bilinçaltındaki oryantalizmi en kısa ve öz şekilde özetledi. Filmdeki ilk şarkı Arabian

¹⁶ Little, *American Orientalism*, 33.

¹⁷ Edward Said, *Orientalism* (New York, Vintage, 2003), 78.

¹⁸ Fred Halliday, "Orientalism and Its Critics", *British Journal of Middle Eastern Studies* 20/2 (1993), 158.

¹⁹ Bkz. Bernard Lewis, *The Question of Orientalism*, *New York Review of Books* (24 Haziran 1982), 49-56.; Bernard Lewis, *Islam and West* (New York, Oxford University Press, 1993), 99-118. Said'e Batı ve Doğu dünyasından gelen eleştirileri görmek için bkz. Robert Irwin, *Dangerous Knowledge: Orientalism & Its Discontents* (New York, The Overlook Press, 2008), 277-309.

²⁰ Raphael Patai, *The Arab Mind*, New York: Scribner, 1983, 356.

²¹ Little, *American Orientalism*, 40.

Nights doğrudan Mark Twain'in eseri olan *Yurtdışındaki Masumlar'dan* alıntılar içeriyordu. Aladdin uzak kervanların bulunduğu yerden geldiğini bildiriyor ve kervan develerinin esmer tüccar mırıltılarıyla dolaştığını söylüyordu. Aladdin eğer onların hoşuna gitmezsen kulağını keseceklerini, bunun vahşice olduğunu ancak burasının kendi evi olduğunu belirtiyordu.²²

90'lı yılların ardından Amerikan halkı için 2000'li yıllar hiç de iyi bir şekilde başlamamıştır. 11 Eylül 2001 günü Amerikan halkının görmüş olduğu en dehşetli olaylardan biri gerçekleşmiştir. İkiz kulelerin art arda kaçırılan uçaklar tarafından vurulması ve çok sayıda insanın hayatını kaybetmesi Amerikan dış politikasında yeni bir dönemin sayfalarını açacaktır. Bu olayı Amerika'nın Irak ve Afganistan'a savaş açması takip etmiştir.

11 Eylül saldırısının hemen ardından kameralar karşısına geçen George W. Bush olayı gerçekleştirenlerin Amerikalılardan neden nefret ettiklerini sorguladı. Dokuz gün sonra tekrar ulusal kanalda halka seslenen Bush sorunun cevabını bulmuş bir şekilde ekranların karşısına geçti. Saldırıyı düzenleyenlerin Amerika'da bulunan özgürlükten nefret ettiklerini söyledi. Din özgürlüğü, ifade özgürlüğü, oy verme hakkı ve aynı fikirde olmasa da bir araya gelen Amerikalıların tartışmalarından nefret eden teröristler bu olayı gerçekleştirmiştir. Saldırıyı düzenleyenler sadece hayatları sona erdirmek için değil, bir hayat tarzını ortadan kaldırmak için savaş vermişlerdir.²³

Bush'un yapmış olduğu açıklamaların köklerini Amerikan tarihinde bulabileceğimizi yukardaki tarihsel anlatı garanti altına almaktadır. Amerikan halkı 1900'lü yıllar öncesi Mark Twain ve aynı perspektife sahip yazarlar tarafından oryantalist paradigmanın izlerini kitaplar aracılığıyla tanıklık ediyordu. Günümüzde CNN ve New York Times gibi gazete ve haber kanallarıyla bu paradigmanın daha geniş kitlelere hitap ettiğini söyleyebiliriz. Amerikan halkının Hristiyan milliyetçiliğinin oluşumunda geçmişten gelen izdüşümleri bu haber kanallarının daha da derinleştiği söylenebilir.

2. Amerikan Hristiyan Milliyetçiliği

Okyanus ötesinde son yıllarda yükselişe geçen aşırı sağ politikanın etkileri bütün alanlarda kendisini hissettirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin 45. Başkanı olan (2016-2020) Donald Trump döneminde oldukça etkili olan bu politik tavır büyük tartışmalar yaratmıştır. Yapmış olduğu konuşmalar ve politikalarla Amerikan halkının büyük tepkisini çeken Trump, özellikle Evanjelist Hristiyanlar tarafından büyük bir coşkuyla desteklenmiştir. Cumhuriyetçi partinin tarihteki en ilginç başkanı olan Trump'ın bu söylemleri, Amerikan halkının dikkate değer çoğunluğunda karşılık bulmuştur. Aşırı

²² Little, *American Orientalism*, 40-41.

²³ Little, *American Orientalism*, 1-2.

sağa kayan, özellikle milliyetçi hassasiyetlerin ön planda olduğu bu söylemlerin halk tarafından desteklenmesi, Amerikan halkının kültürel kodları hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bu düşünme biçimi sadece muhafazakâr ve milliyetçi tavırlarla açıklanamaz. Hristiyan milliyetçiliğini destekleyen Amerikalıların göçmenler konusunda takınmış oldukları tavır oldukça nettir. Göçmenlerin Amerika'nın sonunu getireceğini düşünen bu paradigma aynı dini paylaşmış olduğu Hristiyan mültecileri de büyük bir tehlike olarak görmüştür. Anglosakson Hristiyan bakış açısından başka bir alternatif görmeyerek bütün ulvi düşünce ve erdemlerin Batı dünyasının belirli bir kısmına ait olduğu iddia edilmiştir. Batı ve Doğu dünyası ayrımındaki Doğu'nun içerisinde aslında coğrafi olarak Kuzey Amerika'da yer alan ülkelerin de yer aldığını söyleyebiliriz. Oryentalist paradigmanın Doğu hakkında çizmiş olduğu sınırların coğrafi konumlardan ziyade düşünme biçimleri ile alakalıdır. Bunun yansımalarını Hristiyan milliyetçi düşüncede görmemiz mümkündür.

Paul Miller Hristiyan milliyetçilik (Christian Nationalism) hareketini ilerlemeci (progressive) anlayışın karşısına konumlandırmıştır.²⁴ Amerikan ulusunun Hristiyanlık tarafından tanımlandığı ve devletin bu durumu muhafaza etmesi için somut adımlar atması gerektiği inancı Hristiyan milliyetçiliğinin temel düşüncesini oluşturmaktadır.²⁵ Amerika'nın kültürel kodlarında Hristiyanlığın (özellikle Anglosakson) merkezi konumda olduğunu söyleyen bu söylem, Avrupa'da ortaya çıkan aydınlanmacı düşünceden etkilenmiştir. Hristiyan milliyetçiliği olarak kavramsallaştırılan bu harekete yön veren Hristiyanlığın tarihsel olarak Amerikan halkının kaderini belirlediği ve belirlemeye devam edeceği savunulmuştur. Trump bu düşünceyi 2016 yılının Haziran ayında göreve gelmeden önce yaptığı bir konuşmada belirtmiştir. Sabık başkan kendi yönetiminin Hristiyan Amerikalılara saygı duyacağını ve destek vereceğini bildirmiştir.²⁶ Yine Trump aynı yılın Eylül ayında kendi yönetiminde Hristiyan kültürünün güçleneceğinin sözünü vermiştir. Aynı zamanda hiç olmadığı kadar Hristiyan kültürün korunacağını deklare etmiştir.²⁷

Amerikan başkanının Hristiyanlık vurgusunun arkasında kendi halkının köklerinde bu kültürel kodları görmesi yatmaktadır. Özellikle sol kesimin Amerika'yı göçmenler ülkesi olarak görmesi ve demokratların bunun üzerinden bir siyaset üretmesi

²⁴ Paul Miller, *The Religion of American Greatness – What is Wrong With Christian Nationalism*- (Illionis, Intervarsity Press, 2022), xv- xviii.

²⁵ Paul Miller, "What is Christian Nationalism?", *Christianity Today*, Şubat 3 2021, <https://www.christianitytoday.com/ct/2021/february-web-only/what-is-christian-nationalism.html>.

²⁶ Donald Trump, "Remarks at Faith and Freedom Coalition Conference", June 10, 2016, www.c-span.org/video/?410912-4/donald-trump-addresses-faith-freedom-coalition-conference.

²⁷ Donald Trump, "Values Voter Summit Remarks," September 9, 2016, www.politico.com/story/2016/09/full-text-trump-values-voter-summit-remarks-227977.

sağ cenah tarafından kabul görmemektedir. Cumhuriyetçilere göre Amerika'nın gerçek sahibi Amerikalılardır. Yirminci yüzyılın İsrail'i Amerika'dır ve Hristiyan bir ülkedir.²⁸

Hristiyanlığın öneminin ortaya konması açısından son yıllarda yapılan bir ankette halkın %65'lik bir kesiminin gerçek bir Amerikalı olabilmek için Hristiyan olmak gerektiğini bildirmiştir.²⁹ Başka bir ankette halkın %29'luk kesimi federal hükümetin ABD'yi Hristiyan olarak deklare etmesi gerektiğini savunmuştur. Yine %29'luk kesimin içerisinde üçte ikilik bir kesim, tanrının Amerika'yı özel bir görevle kutsadığını düşünmektedir.³⁰

Hristiyan milliyetçiler (Christian Nationalism) Amerika'yı diğer milletlerden ayırt edecek farklı kimlik özelliklerinin olduğunu savunmuşlardır. Bunun başında Hristiyanlığın geldiğini söyleyerek bu kimliğin korunması için Amerikan hükümetinin ve Amerikalıların mücadele etmesi gerektiğine inanmışlardır. Kamusal alanda Hristiyan değerlere öncelik tanınması gerektiğini bildiren Hristiyan milliyetçiler, Amerika'nın kuruluşunda büyük rol oynadığına inandıkları dinlerinin diğer dinlerden ayrılması gerektiğini savunmuşlardır. Yirminci yüzyılda Amerika'daki dini çıkar gruplar kamusal alan ile ilgili yasama ve yürütme işlerinde etkili olmuşlardır.³¹ Ancak Hristiyan milliyetçi (Christian Nationalism) hareketler kamusal alana etkin olmaktan ziyade, bu alanı tamamen domine ederek bütün yasama ve yürütme işlerinin Hristiyan değerlere göre yapılması gerektiğini savunmuşlardır. Amerikan halkının Hristiyan olduğunun sadece tarihsel bir gerçek olmadığını iddia etmişlerdir. Bunun ahlaki gereklilik olduğunu düşünerek Hristiyanlığı ideolojik bir hedef ve gelecek için politik bir program olarak görmüşlerdir.³²

Bu tür Hristiyan hareketlerin Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmasının en büyük sebebi, özellikle Protestan Hristiyanların kamusal alanda görmüş oldukları Hristiyan öğretilere aykırı olan davranış biçimleridir. 1979'da bu tehlikeyi gören Jerry Falwell tarafından kurulan Protestan Hristiyan bir hareket olan Moral Majority (Ahlaklı Çoğunluk), kurulduğu ilk yıl büyük bir ilgi görmüş ve Amerikan toplumunun yüzde %40'ı tarafından desteklenmiştir.³³

Hristiyan milliyetçi hareketler dini öğretilerden uzaklaşan ABD'yi, İncil çizgisine getirerek toplumun dejenere olmasının önüne geçmek istemiştir. Demokrasi gibi bir

²⁸ Miller, *The Religion Of American Greatness*, 3.

²⁹ Bart Bonikowki vd., "Varieties of American Popular Nationalism", *American Sociological Review* 81/ 5 (2016), 949- 980.

³⁰ Andrew L. Whitehead - Samuel L. Perry, *Taking America Back for God: Christian Nationalism in the United States* (New York, Oxford University Press, 2020), 10.; Miller, *The Religion of American Greatness*, 4.

³¹ Allan Hertzke, "Religious Interest Groups", *Religion and American Politics*, ed. Corwin E. Smidt (New York: Oxford University Press, 2009), 200-329, 299.

³² Miller, *The Religion of American Greatness*, 4.

³³ Jose Casanova, *Public Religions in the Modern World* (Chicago: University of Chicago Press, 1994),147.

değerin bile Hristiyan kodlarda olduğunu savunan bu hareketlerin Hristiyan öğretiler konusunda toplumsal alanda radikal düşüncelere yaklaştıklarını söyleyebiliriz. Klasik oryantalist paradigmanda aynı iddiaları görmemiz bu hareketin kültürel kodları hakkında bir şeyler söylemektedir. Oryantalist paradigmanın iyi olan ne varsa Batı'ya aittir söylemi Amerika'da Hristiyan milliyetçiler arasında farklı şekilde tezahür etmiştir. Demokrasi, insan hakları ve ilericiliğe ait olan ne varsa Amerikan halkının kültürel kodlarından neşet etmiştir. Bu kodların temelinde ise Hristiyanlık yatmaktadır. Sadece bir sav olarak kalmayan Hristiyan milliyetçiliği büyük iddialar içeren genellemeleri de içerisinde bulundurmaktadır. Oryantal paradigmanın sahip olmuş olduğu Batı'nın her alanda güçlü olduğu düşüncesi bu harekette de kendisini göstermiştir. Amerika'nın tarihsel olarak geçmişten günümüze getirmiş olduğu değerler sadece buraya aittir. Oryantalistlerin ortaya koymuş olduğu Batı kategorisi bu paradigmanda Amerika ve Amerikanlaşmış halk olarak tezahür etmektedir.

Hristiyan politik hareketler Amerika'da büyük tartışmalar yaratırken Michelle Goldberg gibi isimler bu tür hareketlerin ciddiye alınıp çalışılmaya değer olmadığını savunmuştur. Hristiyan politik hareketler faşizm, teokrasi, kadın düşmanlığı barındıran, özgürlük ve bilimden nefret eden yapılanmalardır. Goldber'e göre bu tür yapılanmalar seküler bir toplum için büyük tehlikeler barındırmaktadır. Önlem alınmadığı takdirde seküler değerleri yok edip kendi teolojik düşüncelerini topluma empoze edecek duruma gelebilirler.³⁴ Dini hayattaki çeşitliliğin ortadan yok olması söz konusudur. Nitekim ABD'deki dini hayattaki çeşitliliğin temel nedeni, inanç gruplarının devleti kontrol edebilecek kadar güçlü olmaması sebep olarak gösterilmiştir. Nitekim kamusal alandaki yasama ve yürütme işlerinde devletin resmi olarak benimsediği herhangi bir din söz konusu değildir.³⁵ Aynı şekilde Katherina Steward *The Power Worshipers* adlı eserinde Hristiyan milliyetçiliğinin Amerikan demokrasisi için büyük bir tehlike olarak görmektedir. Bu tür hareketlerin Amerika'nın sahip olmuş olduğu bütün pozitif değerleri yıkacağını bildiren Steward, Hristiyan hareketlerin toplum için pozitif herhangi bir değer arayışında olmadığını ve bu tür değerlerden yoksun olduğunu savunmuştur.³⁶

Amerika'yı kuran aktör olarak görülen kurucu babalar (Founding Fathers) din özgürlüğünü sonuna kadar savunmuşlardır. Ancak din-devlet ayrımını destekleyen kurucuların hükümetin hiçbir dini benimsememesi ve desteklememesi gerektiğini söyleyerek liberal düşüncüyü yansıttığını savunanlar da olmuştur. Liberal düşüncenin

³⁴ Michella Goldberg, *Kingdom Coming: The Rise of Christian Nationalism* (New York, Norton, 2006), 182,184,191.

³⁵ Nancy T. Ammerman, "Denominationalism/Congregationalism", *Handbook of Religion and Social Institutions*, Helen Rose Ebaugh (ed.), New York: Springer, 2006: 352-371. s. 354.

³⁶ Katherina Steward, *The Power Worshipers: Inside the Dangerous Rise of Religious Nationalism* (London, Bloomsbury, 2020), 8, 11, 12.

aksine Amerika'nın kurucu babalarının Amerikan siyasal ve kamusal hayatına Hristiyan bir ruh kazandırmak istediklerini savunanlar da bulunmuştur.³⁷

2.1. Milliyetçilik (Nationalism)

Soğuk savaş dönemi sonrası kapitalizm ve demokrasi insanlık için son yönetim şekilleri olarak ortaya çıktı. Francis Fukuyama demokrasi ve kapitalizmin zaferini tarihin sonu (end of history) olarak gördü.³⁸ Batı Avrupa, Sovyetler Birliği, Afrika ve Latin Amerika ülkeleri global sisteme eklenerek demokrasinin ve kapitalizmin bir çeşit formunu uyguladılar. Bütün ülkeler kapılarını yabancı yatırımcıya açmak zorunda kaldılar. Benjamin Barber global çok kültürlülüğe yol açan bu sistemin her yerde ve hiçbir yerde olmadığını söylemiştir.³⁹

Milliyetçiler insanların farklı milletlere ayrıldıklarını savunmuştur. Her milletin kendi ortak değerleri vardır. Bu ortak değerlerin pratik edilmesi için her milletin kendi devletine ihtiyacı vardır. Milliyetçilere göre hükümetlerin kendi milletlerinin üzerinde yargı hakları bulunmaktadır. Hükümetler kendi milletlerinin ulusal kimliklerini ve kültürel miraslarını korumak zorundadır. Ulusların kültürel mirasları değerli olduğu için devlet yönetimi bu mirasa sahip çıkarak korumak zorundadır. İnsanlar milliyetçilere göre kendilerinin kişisel tatminleri ve faydaları için uyumlu bir topluma ait olmak zorundadır. Dominant bir kültüre sahip olmayan toplumlar milliyetçilere göre yok olmaya mahkumdur. Hristiyan milliyetçiler tarafından Anglosakson kültür Amerikan toplumunun köklerini oluşturan temel yapı olarak görülmüştür. Amerika'nın sürdürülebilir bir millete ve topluma sahip olması bu değere sahip çıkmakla gerçekleşecektir. Hristiyan milliyetçiler Amerikan yüksek mahkemesinin Hristiyanlığı resmi din olarak tanımasını talep etmektedir. Kamuda Hristiyanlara sağlanacak imtiyazlar Hristiyanlığın görünür kılınmasını sağlayarak dinin ortadan kalkmasının önüne geçecektir. Devlet okullarında Hristiyan öğretilere izin verilmesi, Hristiyanlığın resmi din olarak müfredata konulması bu taleplerden sadece birkaçıdır.

Hristiyan milliyetçileri bu düşünceye iten etmenler arasında WASP denilen beyaz Anglosakson nüfusun önümüzdeki yıllarda Amerika'da çoğunluğu kaybedecek olması gelmektedir. Göç alan bir ülke olan Amerika'daki ilk göç hareketlerinde nüfusun Avrupa'dan gelmesi toplumda Anglosakson nüfusun çoğunluğu oluşturmasını sağlamıştır. Ancak son yıllarda Latin Amerika ve dünyanın çeşitli yerlerinden göç alan ABD'de beyaz Hristiyanların nüfuzu günden güne azalmaktadır.

³⁷ Hafize Şule Albayrak, *Amerika Birleşik Devletleri'nde Din- Devlet İlişkileri: Sosyolojik Bir Analiz* (İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2012), 90-91.

³⁸ Francis Fukuyama, "The End of History" *The National Interest* 16 (1989), 3-18.

³⁹ Miller, *The Religion of American Greatness*, 21. bkz. Benjamin Barber, *Jihad vs. Mc World: Terrorism's Challenge to Democracy*, New York, Ballentine, 2010.

Hristiyan milliyetçi hareketin Amerikan kimliğinde iki noktada birleştikleri görülmektedir: Hristiyanlık ve İngilizce. ABD'yi kuran değerlerin aydınlanma düşüncesinde aranması gerektiğini savunan bu grup, federal devletin Anglosakson değerlerin korunması için yasalar yürürlüğe koyması gerektiğini bildirmiştir. Devletin resmi olarak Hristiyanlığı tanımasını, Amerikan ulusunun yok olmasını engelleyen öncüller arasında görmüşlerdir. Kamusal alanlarda Anglosakson kültürün görmezden gelinmesi, devlet tarafından imtiyaz sahibi kılınmaması Hristiyan milliyetçiler tarafından Amerika'nın sahip olmuş olduğu evrensel erdemlerin yok oluşuna neden olacaktır. Nitekim Anglo-Protestan Amerikan kültürü demokrasinin ve insan haklarının ön koşuludur. Göçmenlere ve Hristiyan olmayan Amerikalılara bırakılan geniş alanlar, ABD'nin yıkımı anlamına gelmektedir. ABD Anglo-Protestan değerlere sahip çıkarak ayakta kalabilecektir. Tanrı kendisini tanıyan ve O'na saygı gösteren ulusları kutsayacaktır.⁴⁰

Hristiyan milliyetçiler Amerikan halkının miras aldığı Hristiyan kültürü teolojik meselelere girmeden tarihsel bir anlatı olarak sunmuştur. Bu anlatı ortaya konarken şüphesiz tarihin Hristiyan değerler üzerinden aktığı ve insanlığın bu değerler üzerinden kemale erdiği iddia edilmiştir. Bu düşüncenin İslam çalışmalarında da kendini hissettirdiğini söyleyebiliriz. İslam Hristiyanlığın sapkın bir mezhebi olarak görülmüştür. İslam'ın herhangi bir orijinal tarafı bulunmamaktadır. Bu yüzden kökenleri Hristiyanlıkta aranması gerekmektedir. Oryantalist paradigmanın bir parçası olduğunu iddia ettiğimiz Hristiyan milliyetçilik düşüncesinde ise bu tavır daha dar bir alana hapsedilmiştir. Tarihteki bütün insani ve evrensel değerlerin kaynağı Hristiyanlık (özellikle Anglosakson) ve Batılı değerler vasıtasıyla tarihe hediye edilmiştir. Klasik dönem oryantalizminde görülen Doğu Batı ayrımı daha keskin bir ayrıma giderek Amerika özelinde bir üstünlük kurma çabası olmuştur.

Amerika'nın dominant kültürü olarak Hristiyanlığın gösterilmesi Hristiyan Milliyetçi söylemin en güçlü argümanları arasındadır. Liberal düşüncenin bunu büyük bir sinsilikle ortadan kaldırmaya çalıştığına inanan Hristiyanlar, Amerika seçimlerinde bu tepkilerini sandıkta yansıtmışlardır. Başkan Trump'ın 2020 seçimlerini kaybetmesinin ardından seçim sonuçlarını protesto etmek için cumhuriyetçi parti taraftarları Washington, DC'de toplandı. Amerika'yı kurtarma mitingi adıyla organizasyon düzenleyen protestocular, kongre binasını basarak büyük kargaşaya neden olmuşlardır. Demokratlar tarafından büyük bir tepkiye yol açan bu gösteriler Amerikan demokrasisi için en büyük tehdit olarak görülmüştür. Trump, 2021'de yapılan seçimlerin ardından isteksizce görevden ayrıldığında, Evanjelik Hristiyanlarla olan ilişkisi oldukça kuvvetliydi. (Bir ankete göre 2020'de beyaz Evanjelik oyların yüzde seksen dördünü

⁴⁰ Miller, *The Religion of American Greatness*, 45-46.

kazandı.) 6 Ocak Kongre baskınında destekçileri seçim sonuçlarını protesto etmek için Washington'da toplandıklarında, bir kişi İsa'nın maga şapkası taktığını gösteren bir pankart getirdi. Kongre binası işgali sırasında gömleksiz bir protestocu senato katında dua ederek şu sözleri söyledi "Bu odayı sizi seven ve İsa'yı seven vatanseverlerle doldurduğunuz için teşekkür ederiz". Göstericileri bu düşünceye iten etmenlerin arasında bunun tanrının bir planı olması düşüncesi vardı. Amerika'nın başarılı olması tanrının planı dahilinde olan bir şeydi.⁴¹

Andrew L. Whitehead ve Samuel L. Perry Trump'ın görev süresinin sonuna doğru *Taking America Back for God: Christian Nationalism in the United States* adlı bir kitap yayınladılar. İki yazar da Amerikan halkı arasındaki bölünmenin büyüyeceğini öngördüler. Yazarlar Hristiyan milliyetçiliğini savunan kişilerle yapılan mülakatlarda, katılımcıların etnik merkezliğe ve yerliliğe ilahi bir onay verdiklerini söylemiştir. Bazı katılımcıların göçmenlerin veya İngilizce konuşmayanların "gerçekten Amerikalı" olabileceğinden şüphe duyduğunu belirttiler. Yazarlara göre Hristiyan milliyetçiliği bölücü bir inançtı. Taraftarlarının diğer gruplara göre "Müslümanların ve Ateistlerin ahlaki açıdan daha aşağı değerlere sahip olduğuna" inanma olasılıkları daha yüksekti.⁴² Din tarihçisi Kathryn Gin Lum, *Heathen* adlı kitabında birçok zaman ve yerde Hristiyan ile kafir (heathen) arasındaki farkın Amerikan yaşamındaki temel ayrım olduğunu söylemiştir. Kafir, henüz Hristiyanlıkla tanışmamış ve Hristiyanlığa geçmemiş kişidir. İstikrarsız bir kimliğe sahiptir, bu yüzden iyileştirilmesi gerekmektedir.⁴³

New York Times'in 1979 yılından beri Ortadoğu muhabirliğini yapan Thomas L. Freidmen İsrail hakkında yazmış olduğu yazıda Netanyahu'yu eleştirmiştir. Bu eleştiriyi yaparken yazarın Netanyahu ile Trump arasında benzerlikler kurması oldukça ilginçtir. Freidmen İsrail'in Netanyahu eliyle bölünmeye doğru yöneldiğini ve halkı ortadan ikiye ayırdığını söylemiştir. Demokratların Trump'a getirmiş oldukları eleştiriler arasında onun demokratik değerleri yok saydığı ve halkı polarize ettiği iddiaları yer almaktadır. Liberal ve ilerlemeci bir yazar olan Friedman'ın Trump ile Netanyahu arasında kurmuş olduğu benzerlikler arasında demokrasiye yapılan vurgu dikkat çekicidir.⁴⁴ Nitekim Hristiyan milliyetçilerin savundukları değerler arasında saydığımız demokrasinin, liberaller tarafından sahiplenilip cumhuriyetçiler tarafından ortadan kaldırıldığı iddiasıyla karşı karşıyayız. Oysaki Hristiyan milliyetçiler bu değerın Anglosakson kültürden kaynaklandığını savunmuşlardır. Toplumu domine eden Hristiyan değerlerin ortadan

⁴¹ Kelefa Sanneh, "How Christian is Christian Nationalism", *The New Yorker*, (27 Mart 2023).

⁴² Sanneh, "How Christian is Christian Nationalism".

⁴³ Bkz. Kathryn Gin Lum, *Heathen- Religion and Race in American History-* (London: Harvard University, 2022).

⁴⁴ Bkz. Thomas L. Friedman, "From Tel Aviv to Riyadh", *New York Times* (6 Haziran 2023).

kalkmasının demokrasiyi tehlikeye atacağını iddia etmişlerdir. Her iki kesimde demokrasiye sahip çıktıklarını ve birbirlerini bu değeri yok saymakla itham etmişlerdir.

3. Hristiyan Milliyetçiliğinin Kurucusu Görülen Düşünürler

3.1. Samuel Huntington

Paul Miller Hristiyan milliyetçi akımın Trump döneminde politik olarak yüksek sesle dile getirilmesine rağmen, bu düşüncenin köklerinin oldukça eskiye dayandığını söylemiştir. Özellikle toplumda 1970 sonrasında Evanjelik hareketlerin yükselişe geçmesi, Hristiyan hareketlerin bu dönemlerde toplumda karşılık bulduğunu göstermektedir. Toplumda eğitimin sekülerleşmesi ve ailenin değişmesi bu hareketlerin toplumda karşılık bulmasındaki en büyük etmenler arasında sayılabilir.

Paul Miller *Medeniyetler Çatışması* yazarını Hristiyan milliyetçilik savunucuları arasında ilk sıraya yerleştirmiştir. Harvard Üniversitesi'nde uluslararası ilişkiler bölümünde ders veren Huntington, 1996 yılında yazmış olduğu *Clash of Civilization (Medeniyetler Çatışması)* adlı eseriyle büyük bir yankı uyandırmıştır. ABD'nin Anglosakson değerler üzerine inşa edildiğini ve hep öyle kaldığını söyleyen düşünceleri *Who Are We* adlı eserinde şu şekilde dile getirmiştir:

Toplumun kökleri 150 yılda gelişen Anglo-Amerikan Protestan toplumuna ve kültürüne dayanıyor. Aynı zamanda bu kültürün bir ürünüdür. Kültürün merkezi unsurları çeşitli şekilde tanımlanabilir. Ancak bu kültür saydığımız şu şeyleri içermektedir: Hristiyan dini, protestan değerler ve ahlakı, iş etiği, İngiliz dili, İngiliz geleneksel hukuku, adalet, hükümetin sınırlı güçleri, Avrupa sanatının, edebiyatının, felsefesinin ve müziğinin mirası.⁴⁵

Huntington Amerikan tarihi ve baskın kültürün birbiriyle uyumlu ilerlediğini iddia etmiştir. Anglosakson kültürün tarih boyunca Amerika'yı domine eden kültür olduğunu iddia eden müellif, çok kültürlülük, globalleşme ve göçlerin bu kültürü erittiğini bildirmiştir. O, ABD'nin hegemon kültürünü koruması için sıkı önlemler alması gerektiğini savunmuştur. Bu önlemler arasında çok kültürlülüğe yol açan göçmen politikalarının revize edilmesi Anglo-Protestan kültürün korunması için elzem gözükmektedir.⁴⁶

Paul Miller, Huntington'un Amerikan toplumunun dinamiklerini açıklarken rasyonel olarak meseleleri ele almadığını iddia etmiştir. Miller Huntington'un iki nokta üzerinde durduğunu söylemiştir. Birincisi Amerikan toplumunun ve demokrasinin kurucu

⁴⁵ Samuel Huntington, *Who Are We? The Challenge to America's National Identity* (New York: Simon and Schuster, 2004), 40.

⁴⁶ Miller, *The Religion of American Greatness*, 47.

unsuru olarak Anglosakson kültürü görmesi. İkincisi Anglosakson inancının toplumun devamlılığı için yeterli olmamasıdır. Huntington toplumun güçlü ortak bir kültürünün olması gerektiğini savunmuştur. Ortak kültürü olmayan toplumlar tarih sahnesinden silinecektir. Avusturya- Macaristan imparatorluğunu buna örnek göstermiştir. Amerika'nın çok kültürlü bir toplum olması üç yüz senedir var olan kültürünün yok olmasına neden olacaktır. Bazı komünist ülkeler belirli bir inanç üzerinde olmalarına rağmen ortak kültürleri olmadığından dolayı yıkılmışlardır. Miller, Huntington'un bu argümanlarının 2016 seçimlerinden önceye dayandığını söylemiştir. Paul Miller'a göre Hristiyan milliyetçi düşünceler Amerikan siyasetini ve toplum hayatını son yıllarda kuşatsa da kökleri yeni değildir.⁴⁷

3.2. Nigel Biggar

Paul Miller Hristiyan düşünür olarak ikinci sırada Nigel Biggar'ı incelemiştir. Biggar 2014 yılında *Kin and Cosmopolis* adlı eserinde milliyetçilik konusunu detaylı bir şekilde incelemiştir. Liberal ideoloji ile Anglo- Protestan kültürün uyuşmayacağını savunmuştur.⁴⁸

Biggar toplumun hümanizme ihtiyaç duyduğunu söylemiştir. Hümanizme İngiliz-Anglosakson öğretisi veya Amerika'nın ekümenik monoteizmi ile ulaşılacağını iddia etmiştir. Dinin modern dönemde toplumun değerlerini eriten saldırıların üzerinden geleceğini savunmuştur. Ancak Biggar'ın dinden kastı Hristiyanlık ve ondan türemiş öğretilerdir. Müellifin Hristiyanlığı merkezi konuma alarak orijinallik atfetmesi oryantalist paradigmanın yansıması olarak okunmalıdır. Aynı paradigmanın İslam çalışmalarında da görüldüğünü söyleyebiliriz. Kur'an'ın hiçbir orijinalliğinin olmadığını savunan Amerikalı oryantalistlerde bu paradigmanın yansımaları görülebilir.⁴⁹ İslam Hristiyanlığın sapkın bir mezhebi olarak görülmesini söyleyebiliriz. İslam'ın Batı'nın sahip olmuş olduğu ulvi değerlere sahip olması mümkün gözükmemektedir. Doğal olarak Amerikalı oryantalistlere göre İslam dünyasından kültürel ve sanatsal olarak Batı'nın alabileceği bir değer yoktur.

Biggar liberal bir toplumun dine ihtiyacını şiddetle vurgulamıştır. Devletin herhangi resmi bir dinin savunucusu olmasa da toplumların kazanmış oldukları erdemleri din aracılığıyla koruyabileceklerini düşünmüştür. Ancak bu din Hristiyan inancı olmak zorundadır. Zira dünyada erdeme dair ne varsa bu inancın bir yansımasıdır.

⁴⁷ Miller, *The Religion of American Greatness*,47-49.

⁴⁸ Miller, *The Religion of American Greatness*,47.

⁴⁹ Daniel Beck, *Evolution of the Early Qur'an: From Anonymous Apocalypse to Charismatic Prophet* (New York: Peter Lang, 2018), xx.

3.3. R. R. Reno

First Thing dergisinin editörü olan Reno, Trump'ın başkanlık döneminde milliyetçi düşünceleri savunanlar arasında yer almaktadır. Post modernist ve ilerlemeci düşünceleri reddeden Reno, yazmış olduğu *Return of the Strong: Nationalism, Populism, and the Future of the West* adlı eserinde toplumun milliyetçi düşüncelere ihtiyacı olduğunu söylemiştir. İkinci dünya savaşı sonrası kuvvetli inançlara karşı serdedilen eleştirileri değerlendiren yazar, açık toplumun kültüründeki değerleri koruyamayacağını bildirmiştir. İkinci dünya savaşı sonrası bazı düşünürler Faşizm gibi ideolojilerin bir şeylere güçlü inanmaktan kaynaklandığını savunmuştur. Reno bu düşünürleri sert bir dille eleştirmiştir.⁵⁰

Batı kapılarını ve öğrencilerinin zihinlerini bütün dünyaya açmış, kendisini eleştirerek geliştirmiştir. Bu düşünce ilerlemeci (progressive) düşünürler tarafından savunulmuştur. İlerlemeci düşünürler milliyetçiliğe karşı çıkararak tehlikeli olduğunu iddia etmişlerdir. İçerisinde güçlü düşünceler barındırdığını söylemişlerdir. Güçlü düşünceler onlara göre toplumun ilerlemesinde büyük bir engeldir. Reno ise toplumun engellenemez bir şekilde içerisinde dini ögeler barındıran milliyetçiliğe meyilli olduğunu savunmuştur. Dini de içerisine alarak topluma yön veren milliyetçiliğin tehlikeli ve tehlikesiz taraflarının olduğunu bildirmiştir. Toplumun kaçınılmaz olarak milliyetçiliğe yöneleceğini savunan Reno'ya göre bunun devlet tarafından sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Dini toplumsal alandan sürgün etmek müellife göre ütopyik bir düşüncedir. Bireylerin kendilerini toplumun içerisine ekleme çabaları kaçınılmazdır.⁵¹

4. Oryantalizmin Hristiyan Milliyetçilikteki İzleri

Amerika'da Doğu dünyasının algılanış şekli bir boşlukta gerçekleşmemiştir. Makalemizin girişinde son üç asırda Doğu'nun Amerikalılar tarafından algılanış biçimini ele aldık. Amerikalıların Doğu'yu algılamaları oryantalist paradigmanın lenslerini kullanarak gelişmiştir. Bu lensler Amerikan düşünce tarzına hala hükmetmektedir.

Klasik oryantal paradigmada Doğu'nun kötülüğü tüm kötü şeyleri aşmaktadır. Amerikan Hristiyan milliyetçiliğinde ise bu düşünce yerini Amerikalı olmayan şeylerin bütün kötülükleri aştığı fikrine bırakmıştır. Oryantalist düşüncenin kuvvetli muharriki olarak görülen ilerlemecilik fikri, Amerikan Hristiyan milliyetçiliğinde de önemli bir yerde durmaktadır. Demokrasi, insan hakları, ifade özgürlüğü ve oy verme gibi hakların Amerika'ya has olduğunun iddia edilmesi, diğer toplumların geride kaldıklarını

⁵⁰ R. R. Reno, *Return of the Strong: Nationalism, Populism, and the Future of the West* (New York: Simon and Schuster, 2019), 147.

⁵¹ Reno, *Return of the Strong*, 147.; Miller, *The Religion of American Greatness*, 52-53.

söylemenin bir diğer şekli olmuştur. Amerikan Hristiyan kültürünün üretmiş olduğu herhangi bir şeyde cehalet ve hurafenin izlerini görmemiz mümkün değilken, ötekileştirilen Amerikalı olmayanlarda bu gibi tavırların izleri görülebilir. Amerikan düşünme biçimi Batı’da ortaya çıkan aydınlanmacı düşünce biçimiyle beslenmiş ve nihayet günümüzdeki halini alarak onu geçmiştir. Hollywood filmlerinde tasvir edilen Amerikan rüyası bu geçişin bir ifade biçimi olarak görülebilir.

Hristiyan milliyetçiler Amerika’ya has bir harekettir. Amerikan milliyetçiliğini üst düzeyde yaşayan bu hareketin, Hristiyanlığı kültürel olarak benimsediği ve teolojik bir hareket olmadığı söylenebilir. Paul Miller Hristiyan milliyetçilerinin Theonomist ve Dominionist hareketler gibi teolojik bir tarafının bulunmadığını söylemiştir.⁵² Teolojik bir hareket olmayan Hristiyan milliyetçiliğinin oryantalist paradigmadan bu konuda da etkilendiğini söyleyebiliriz. Oryantalist araştırmacılar Doğu’daki dinleri incelerken teolojik boyutlarından ziyade tarihsel yönlerine odaklanmıştır. Oryantalistleri buna iten Hristiyanlığın tenkit aşamasından geçerek tarihi olarak incelenmesi olmuştur. Bu tecrübeye sahip olan Batılı araştırmacılar tarihsel eleştiri yöntemlerini Kur’an üzerinde de denemiştir. Batı’daki ‘Tarihsel İsa’ çalışmaları ile Hristiyanlığa tarihte gerçekte ne oldu soruları, İslam araştırmalarında da yöntem olarak kullanılmıştır. Tarihsel bir kitap olarak görülen İncil, tenkitçi bir metotla incelenmiştir. Hristiyan milliyetçiliğinde de Hristiyanlığın tarihsel misyonu ön plana çıkarılmıştır. Burada şunu ifade etmemiz gerekir ki bu tarihsel misyonu kabul edip üstlenen herhangi bir birey bu hareketin içerisine girebilir. Bu akıma katılacak kişinin biyolojik olarak İngiltere’den gelen göçmen bir aileye dayanan bağlara sahip olması gerekmemektedir.⁵³

Amerikan Hristiyan milliyetçiliğinde demokrasiye yapılan vurgu oryantalist çalışmalarda da köşe başı olan bir konu olmuştur. Yaptığı çalışmalarla büyük ses getiren Joseph Schacht İslam’ın hayatı tanzim eden dini kurallarını demokrasinin ortaya çıkmasının önündeki en büyük engel olarak görmüştür. Schacht gibi diğer oryantalistler de 19. yüzyıldan itibaren İslam ile modern demokrasi arasına kalın bir çizgi çizmişlerdir.⁵⁴ İslam’ın yüklenmiş olduğu misyonun demokrasi ile çatıştığını iddia etmişlerdir. İslam dünyasındaki despotik rejimler onlara göre bu savı doğrulamaktadır.⁵⁵ İslam ve Batı dünyası arasındaki çatışmaya odaklanan bu oryantalist çalışmalar, derin bir elekten geçerek yazılmamıştır. Aceleyle kaleme alınan bu eserler Müslüman dünyayı analiz etmekten ziyade, İslam’ın siyasallaşması üzerine yazılmış zengin bir literatüre

⁵² Miller, *The Religion Of American Greatness*, 60.

⁵³ Miller, *The Religion Of American Greatness*, 45.

⁵⁴ Dietrich Jung, *Orientalists, Islamists and the Global Public Sphere- A Genealogy of the Modern Essentialist Image of Islam-* (Sheffield- Oakville: Equinox Publishing, 2011),5.

⁵⁵ 11 Eylül sonrası dönemde Müslüman kültür ile demokrasi arasındaki ilişkiyi ele alan şu çalışma meseleye oryantalist paradigma ile yaklaşmıştır. Bkz. *Journal of Democracy*, 15/4 (Ekim 2004).

eklemlenme çalışmaları olmaktan öteye gidememiştir.⁵⁶ Georgetown Üniversitesi profesörlerinden olan John Esposito ve John Voll oryantalist paradigmadan farklı olarak İslam'ın otoriter veya demokratik yönetimlerden her ikisi için uyumlu olduğunu savunmuştur.⁵⁷

Oryantal paradigmada tarihsel süreçler diyalektik olarak okunmuştur. Hegel, düşünceler, inanç sistemleri veya devletlerin birbirlerinin karşıtı olarak tarih sahnesine çıktığını savunmuştur. Oryantalist paradigmada önemli bir yerde duran bu tez, Hristiyan milliyetçiliğine de etkilemiştir. Amerika'da oluşan refah seviyesi ve demokratik ortam diyalektik bir okuma anlayışı üzerinden yorumlanmıştır. Bunun garanti altına alınması, oluşan bu kültürün korunması ile mümkün görülmüştür. Amerika'nın son yıllarda dış politikada Avrupa ile olan ilişkileri Anglosakson hegemonyanın tavrını yansıtan politik örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Önümüzdeki yıllarda da özellikle cumhuriyetçi parti kanadında etkili olması beklenen Hristiyan milliyetçi tavrın, bütün yönlerden ele alınması gerekmektedir. Dünya siyasetine yön veren Amerika Birleşik Devletleri'nin kaderi ile bütünleşmiş Hristiyan milliyetçilik, kökleri oryantalist paradigmaya uzanan bir harekettir. Bu hareketin modern dönemde köklerinin aranması kanaatimizce yanlış bir çözümleme yöntemidir.

Sonuç

Hristiyan milliyetçiliği son on yılda Amerika'da belirgin bir hale gelen bir olgudur. Amerikan ulusunun Hristiyanlık tarafından tanımlandığı ve devletin bu durumu muhafaza etmesi için somut adımlar atması gerektiği inancı, Hristiyan milliyetçiliğinin temel düşüncesidir. Bu düşünce yapısının yansımaları kendisini beyazların üstünlüğü, göçmen karşıtlığı, ırkçılık, yerlilik, siyasi otoriterlik ve şovenlik gibi düşüncelerde açığa çıkarmaktadır. 2020 seçimlerinin ardından 6 Ocak 2021 tarihinde kongre binasını basan Trump destekçilerinin çoğunluğunun Hristiyan milliyetçiliğine mensup olmaları, bu akım hakkında çeşitli soruların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kongre baskınının ardından büyük tartışmalar yaratan Hristiyan milliyetçiliği, Amerikan toplumunun belirli bir kesimi tarafından olumsuz bir toplumsal akım olarak görülmüştür.

Amerikan milliyetçiliği ile ilgili kapsamlı bir eser ele alan Paul Miller, bu hareketin köklerini 20. Yüzyılda aramıştır. Bu yüzyılda yaşayan bazı yazarlardan alıntılar yaparak düşüncesini ispat etmeye çalışan Miller'in yanıldığını söyleyebiliriz. Çalışmamızda Hristiyan milliyetçiliğin kökenlerinin oryantalist paradigmaya dayandığını ortaya koyduk. Doğu karşısında üstünlüğe sahip olduğu inancına sahip olan oryantalist paradigmanın, Hristiyan milliyetçiliğinde daha dar bir eksende kendini gösterdiği görülmüştür. Batı'nın üstünlüğü düşüncesi yerini Amerika'ya bırakmıştır. Amerika

⁵⁶ Jung, *Orientalists, Islamists and the Global Public Sphere*,7.

⁵⁷ Bkz. John Esposito- John Voll, *Islam and Democracy* (Oxford: Oxford University Press, 1996).

Birleşik Devletleri'nin Hristiyan bir ulus olduğunu savunan Hristiyan milliyetçiler, oryantalist paradigmanda görülen üstünlük düşüncesinin izlerini taşımaktadır. Oryantalist araştırmacılar da erdemli olan ne varsa Batı'ya aittir düşüncesi, Hristiyan milliyetçilerinde demokrasi, özgürlük ve insan hakları gibi değerlerin Amerika'ya ait olduğu düşüncesine evrilmiştir.

Kaynakça

- Albayrak, Hafize Şule. Amerika Birleşik Devletleri'nde Din- Devlet İlişkileri: Sosyolojik Bir Analiz. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2012.
- A, Coray. "Affairs of Greece". North American Review 17/41 (Ekim 1823), 389-424.
- Ammerman, Nancy T. "Denominationalism/Congregationalism". Handbook of Religion and Social Institutions, ed. Helen Rose Ebaugh. 352-371. New York: Springer, 2006.
- Barber, Benjamin. Jihad vs. Mc World: Terrorism's Challenge to Democracy. New York: Ballentine, 2010.
- Beck, Daniel. Evolution of the Early Qur'an: From Anonymous Apocalypse to Charismatic Prophet. New York: Peter Lang, 2018.
- Bonikowki, Bart vd. "Varieties of American Popular Nationalism". American Sociological Review 81/ 5 (2016), 949- 980.
- Casanova, Jose. Public Religions in the Modern World. Chicago: University of Chicago Press, 1994.
- Douglas, Little. American Orientalism- The United States and The Middle East Since 1945. Chaper Hill: The University of North Caroline Press, 2008.
- Esposito, John - Voll, John. Islam and Democracy .Oxford: Oxford University Press, 1996).
- Goldberg, Michella. Kingdom Coming: The Rise of Christian Nationalism. New York: Norton, 2006.
- Fukuyama, Francis. "The End of History". The Natinoal Interest16 (1989), 3-18.
- Friedman, Thomas L. "From Tel Aviv to Riyadh". New York Times (6 Haziran 2023).
- Halliday, Fred. "Orientalism and Its Critics", British Journal of Middle Eastern Studies 20/2, 145-163.
- Hertzke, Allan, "Religious Interest Groups", Religion and American Politics, ed. Corwin E. Smidt (New York: Oxford University Press, 2009), 200-329.
- Huntington, Samuel. Who Are We? The Challenge to America's National Identity. New York: Simon and Schuster, 2004.
- Irwin, Robert. Dangerous Knowledge: Orientalism & Its Discontents. New York: The Overlook Press, 2008.
- Journal of Democracy, 15/4 (Ekim 2004).

- Jung, Dietrich. *Orientalists, Islamists and the Global Public Sphere- A Genealogy of the Modern Essentialist Image of Islam*. Sheffield- Oakville: Equinox Publishing, 2011.
- Kaya, Önder. *Robert Kolej – İmparatorluktan Cumhuriyete Bir Okulun Tarihi*. İstanbul: Kronik Kitap, 2022.
- Lawrence, T. E. *Seven Pillars of Wisdom*. New York: Doubleday, 1935.
- Lewis, Bernard. *Islam and West*. New York: Oxford University Press, 1993.
- Lewis, Bernard. "The Question of Orientalism". *New York Review of Books* (24 Haziran 1982), 49-56.
- Lum, Kathryn Gin. *Heathen- Religion and Race in American History-*. London: Harvard University, 2022.
- Michalek, Laurence. "The Arab in American Cinema: A Century of Otherness.". *Cineaste* 17/ 1 (1989).
- Miller, Paul. *The Religion Of American Greatness – What is Wrong With Christian Natinolism-*. Illionis: Intervarsity Press, 2022.
- Miller, Miller. "What is Christian Nationalism?", *Christianity Today*, Şubat 3 2021, <https://www.christianitytoday.com/ct/2021/february-web-only/what-is-christian-nationalism.html>.
- Reno, R. R. *Return of the Strong: Nationalism, Populism, and the Future of the West*. New York: Simon and Schuster, 2019.
- Patai, Raphael. *The Arab Mind*. New York: Scribner,1983.
- Sachar, Howard. *History of the Jews in America*. New York: Knopf, 1992.
- Said, Edward Said. *Orientalism*. New York: Vintage, 2003.
- Sanneh, Kelefa. "How Christian is Christian Nationalism", *The New Yorker*, (27 Mart 2023).
- S'haban, Fuad. *Islam and Arabs in Early American Thought: The Roots of Orientalism in America*. Durham, N.C: Acorn Press, 1991.
- Steward, Katherina. *The Power Worshipers: Inside the Dangerous Rise of Religious Nationalism*. London: Bloomsbury, 2020.
- Trump, Donald. "Remarks at Faith and Freedom Coalition Conference", Haziran 10, 2016, Erişim 29 Aralık 2023. www.c-span.org/video/?410912-4/donald-trump-addresses-faith-freedom-coalition-conference.
- Trump, Donald. "Values Voter Summit Remarks," Eylül 9, 2016. Erişim 29 Aralık 2023. www.politico.com/story/2016/09/full-text-trump-values-voter-summit-remarks-227977
- Twain, Mark. *Innocent Abroad: Roughing It*. New York: Viking, 1984.
- National Geographic Magazine*, 43/5 (May 1923), 568.
- Whitehead, Andrew L.- Perry, Samuel. *Taking America Back for God: Christian Nationalism in the United States*. New York: Oxford University Press, 2020.